

Dindarlık ile Politik Güven Arasındaki İlişkide Yetkecilik ve Sistemi Meşrulaştırmanın Aracı Rolü

Burçak Sönmez¹

Erzurum Teknik Üniversitesi

Derya Hasta²

Ankara Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, politik güven düzeyi ile kökten dincilik ve sorgulayıcı dindarlık yönelimleri arasındaki ilişkiler araştırılmış ve bu ilişkilerde yetkecilik ve sistemi meşrulaştırmanın aracı rolü olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmada, 177'si (%57.3) kadın, 132'si (%42.7) erkek, toplam 309 katılımcıya ulaşılmıştır. Bulgular, politik güvenin kökten dincilik, yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma ile pozitif yönde; sorgulayıcı dindarlık ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Çalışmada ayrıca, politik güven ile kökten dincilik ve sorgulayıcı dindarlık yönelimleri arasındaki ilişkilerde, yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenlerinin aracı rol oynadıkları belirlenmiştir. Elde edilen bulgular ilgili yazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Politik güven, dindarlık, yetkecilik, sistemi meşrulaştırma

Abstract

The present study investigates the relationships among political trust, religious fundamentalism, and quest religiosity orientations. We also examined the role of authoritarianism and system justification in these relationships. In the study, 177 (57.3%) female and 132 (42.7%) male, a total of 309 participants were surveyed. The results showed that political trust is positively associated with the religious fundamentalism, system justification, and authoritarianism while it is negatively related to the quest religiosity. The result also showed that the authoritarianism and system justification play mediating roles in the relationship between political trust and religiosity.

Keywords: Political trust, religiosity, authoritarianism, system justification

Yazışma Adresi: ¹Dr. Öğr. Üyesi Burçak Sönmez, Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ömer Nasuhi Bilmen Mah. Havaalanı Yolu Cad. No:53 Yakutiye / Erzurum, burcak.sonmez@erzurum.edu.tr, ORC-ID: 0000-0001-6278-3117

²Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 06100 Sıhhiye / Ankara, dhasta@ankara.edu.tr, ORC-ID: 0000-0002-6299-0666

Gönderim Tarihi: 16.03.2018

Kabul Tarihi: 27.08.2019

İnsanların politik sistem ve bu sistemin kurumlarından beklentileri vardır. Söz konusu beklentilerin karşılanıp karşılanmaması, politik sisteme duyulan güven düzeyi üzerinde etkili olmaktadır. Politik güven düzeyi yükseldikçe yetki sahibi olan siyasetçilere ve siyasal kurumlara yönelik olumlu duygular artmakta, bu ise siyasi liderlere daha geniş bir çalışma ve yetki alanı sunmaktadır (Citrin, 1974; Hetherington, 1998). Politik güven düzeyinin azalması ise insanların hükümete ve onun politikalarına karşı olumsuz tutumlar geliştirmelerine ve huzursuzluk yaşamalarına neden olmaktadır (Akgün, 2001). Politik güvenin yıkılması hükümetin politikalarına karşı gelmeye, sosyal güvensizliğin artmasına, politik etkinliklerden geri çekilmeye, bazen de yasal olmayan etkinliklerde bulunulmasına ve hem meclisin hem de siyasi liderlerin olumsuz değerlendirilmesine neden olmaktadır (Citrin, 1974; Hetherington, 1998; Levi, 1998). Politik güvenin yıkılması kadar yüksek düzeyde politik güvenin de olumsuz sonuçlara neden olma olasılığı vardır. Hardin (1992), güven duymanın çıkarlarımız için başkalarına takdir yetkisi vermeyi içerdiğine ve bu yetkinin bazen bazılarınca kötüye kullanılabilmesine vurgu yapmaktadır. Başka bir deyişle, kötüye kullanıldığı takdirde yüksek düzeyde politik güvenin de demokrasinin işlevlerinin zarar görmesi gibi olumsuz sonuçları olacaktır. Bununla birlikte, insanlar politik kişi ve kurumların güveni hak edip etmedikleri konusunda sorgulayıcı olup, doğru değerlendirmeler yaptıklarında güvenin de güvensizliğin de olumsuz sonuçları daha az yaşanacaktır. Bu noktada insanların politik güven konusundaki yaklaşımlarını ve sorgulayıcılık düzeylerini etkileyen etmenler konusunda bilgi edinmek önem kazanmaktadır.

Türkiye’de yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde, bireylerin oy verme davranışlarını inceleyen çalışmalara (Bingöl, 2009; Fırat, 2012; Gökçe, Akgün ve Karaçor, 2002; Sitembölükbaşı, 2004; Yıldırım, 2014) rastlansa da Göregenli (2005) ve Çoymak’ın (2009) çalışmaları dışında, politik güven konusunu sosyal psikolojinin bakış açısıyla ele alan başka bir çalışmayla karşılaşılammıştır. Buradan hareketle şimdiki çalışmanın amacı, politik güven değişkeni ile dindarlık, yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri arasındaki ilişkileri araştırmaktır. Böylece, hem konuya ilişkin Türkçe yazına katkıda bulunmak hem de politik güven değişkeninin ilişkili olduğu etmenler konusunda yeni bilgilere ulaşmak amaçlanmaktadır. Ayrıca, Türkiye’de 2002 yılından bu yana kendisini muhafazakâr bir kimlikle tanımlayan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidardadır ve meclis çoğunluğuna sahip olan bu partinin siyasal sistem ve onun kurumlarının kontrolünü elinde bulundurduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. AKP’nin muhafazakâr kimliği içinde dinin önemli bir yer tuttuğu (Doğanay, 2007) ve seçmenlerinin onayını kazanmak için dini söy-

lemlere başvurduğu (Eser, 2010) düşünüldüğünde, insanların dindarlık yönelimleri ve politik güven düzeyleri arasındaki ilişkiyi anlamak, kısmen de olsa seçmenlerin AKP’ye olan desteklerini anlamaya yönelik tartışmalara da katkıda bulunacaktır.

İnsanların dindarlığa dogmatik mi yoksa sorgulayıcı bir bakış açısıyla mı yaklaştıklarına bağlı olarak, özelde AKP’nin genelde ise tüm iktidarların söylem ve uygulamalarına ilişkin değerlendirmelerinin farklılaşma olasılığı vardır. Dini dogmatik bir şekilde sorgulamaksızın yaşayan kökten dinciler, yeni fikirlere kapalı, muhafazakâr ve kendilerinden farklı olanlara güvenmeme eğiliminde olan insanlardır (Altemeyer ve Hunsberger, 1992; Daniels ve Ruhr, 2010). Bu araştırmada, söz konusu eğilimleri nedeniyle kökten dinci bireylerin dini söylem ve uygulamaların savunuculuğunu yapan veya muhafazakar olan parti ya da iktidarları kendilerine daha yakın bulup, onları daha fazla destekleyecekleri varsayılmaktadır. Sorgulayıcı dindarlar ise dine ve olaylara sorgulayarak yaklaşabilen insanlardır (Batson ve Schoenrade, 1991a; Batson ve Schoenrade, 1991b; Hichy, Santisi, Falvo ve Dazzi, 2014). Bu durumun ise onların savunucuları dindar olsun ya da olmasın siyasal meselelere sorgulayıcı yaklaşımlarına yol açacağı ve dolayısıyla politik güven düzeylerinde azalmayla sonuçlanacağı varsayılmaktadır.

Politik güven ile yetkecilik (örn., Farris, 1956) ve sistemi meşrulaştırma (örn., Henry ve Saul, 2006) değişkenleri arasında da ilişki vardır. Diğer bireylerle karşılaştırıldıklarında yetkeci bireylerin mevcut politik sisteme güvenme ve sağ iktidarları destekleme eğiliminde oldukları yönünde bulgular bulunmaktadır (Altemeyer ve Hunsberger, 1992; Farris, 1956). Jost ve Banaji (1994) ise insanların sırf var oldukları için mevcut düzenlemeleri meşrulaştırabildiklerini ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri arttıkça mevcut siyasal düzenlemeleri meşrulaştırma düzeylerinin de arttığını belirtmişlerdir. Bu bilgiyle tutarlı olarak, insanların sistemi meşrulaştırma düzeyleri arttıkça politik güven düzeylerinin de arttığı görülmektedir (örn., Henry ve Saul, 2006; Kay, Jimenez ve Jost, 2002; Ma, 2007; Napier ve Jost, 2008; Porter, 2004; Rankin, Jost ve Wakslak, 2009).

Yetkecilik ve sistemi meşrulaştırmanın politik güvenin yanı sıra dindarlık yönelimleriyle de ilişkili değişkenler olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. İnsanların din de dahil mevcut yetkeleri sorgulamaksızın onaylama eğilimlerine işaret eden yetkecilik düzeylerinin; sorgulayıcı dindarlıkla negatif yönde (Duck ve Hunsberger, 1999), kökten dincilikle pozitif yönde (Altemeyer ve Hunsberger, 1992) ilişkili olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır. Mevcut düzenlemeleri sorgulamaksızın kabul etme ve meşrulaştırma eğilimine işaret eden sistemi meşrulaştırma ve kökten dincilik arasında da pozitif yönde bir ilişki vardır (örn., Dirilen-Gümüş,

2011). Aralarındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışmaya rastlanmamış olmakla birlikte, bu araştırmada sistemi meşrulaştırma ve sorgulayıcı dindarlık arasında ise negatif yönde bir ilişki kurulmaktadır. Başka bir deyişle, sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısına sahip olan sorgulayıcı dindarların mevcut sistemi de sorgulayacakları (bk., Batson, 1976), bu durumun ise onların sistemi meşrulaştırma düzeylerini azaltacağı varsayılmaktadır. Ayrıca, politik güven ve dindarlık yönelimleriyle olan ilişkileri tutarlı olarak yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri arasında da pozitif yönde bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır (örn., Osborne ve Sibley, 2014). Bu araştırma, dindarlık ve politik güven değişkenleri arasındaki ilişkinin yanında bu ilişkide aracılık rolü olduğu düşünülen bireylerin yetkeci kişilik özelliklerine ve sistemi meşrulaştırma eğilimlerine de odaklanmaktadır.

Politik Güven

İlgili yazın incelendiğinde tanımı konusunda tam bir anlaşmaya varılamamış olduğu görülse de (örn., Blackburn, 1998; Citrin, 1974; Hetherington, 1998; Levi, 1998; Miller, 1974); politik güven genellikle halkın hükümet ve diğer politik kurumların kendi yararına işlediğine ve işleyeceğine dair inancı olarak ele alınmaktadır. Çoymak, Gheorghiu, Niens ve Lyons (2015; s. 14) da farklı tanımlarına vurgu yapmakla birlikte politik güveni “parlamentonun ya da meclisin tüm üyelerinin, siyasi sistemin ve kurumların kanun ve kurallarının iyi niyetli, dürüst ve vatandaşlara olan sorumluluklarını yerine getirebilir kapasitede olduğuna ilişkin inanış” olarak tanımlanmışlardır. Bu çalışmada da politik güven Çoymak ve arkadaşlarının (2015) tanımıyla tutarlı olarak meclis ve milletvekillerine duyulan güven üzerinden ele alınmaktadır. Ancak, bu bilgi değerlendirilirken 2002 yılı genel seçimlerden bu yana Türkiye’de AKP’nin tek başına iktidarda olduğunu ve meclis çoğunluğunun AKP’li milletvekillerinden oluştuğu mevcut bağlamın da göz önünde bulundurulmasında yarar vardır.

Citrin ve Green’e (1986) göre, ekonominin olumlu değerlendirilmesi, yönetimin politikalarının desteklenmesi, liderlerin performansının ve karakterlerinin onaylanması politik güven düzeyinin artmasında rol oynayan etmenler arasındadır. Benzer şekilde Hetherington (1998) da insanların, halkın beklentilerine duyarlı olduğunu düşündükleri hükümetlere daha fazla güven duydukları üzerinde durmaktadır. Ayrıca, ulusal gurur düzeyi yüksek olan bireylerin politik kurumları diğer bireylere kıyasla daha olumlu değerlendirdikleri (Wang, 2005) de yazında yer alan bilgiler arasındadır. Sekulic ve Šporer (2010) ise diğer bireylerinkine kıyasla muhafazakâr ve geleneksel bireylerin politik güven düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Dünya Değerler Araştırmasının verilerine dayanarak İngiltere, Fransa ve İtalya gibi Batılı ülkelerin halklarıyla karşılaştırıldığında, Türkiye’de yaşayan insanların ordu ve meclis gibi bazı ulusal kurumlara olan güven düzeylerinin yüksek olduğuna işaret eden bulgulara (Kalaycıoğlu, 1999) rastlansa da aksi yönde bulgular da vardır. Örneğin, Catterberg ve Moreno (2006) Avrupa ve Dünya Değerler Anketi ile toplanan veri setinden yararlanarak demokrasinin yerleşik olduğu (örn., İngiltere) ülkeler ile demokrasinin yeni olduğu (örn., Türkiye) 37 ülkeyi kapsayan bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma Türkiye’de yakın geçmişe (90’ların başı) kıyasla, 2000’li yılların başında parlamentoya duyulan güvenin azaldığını ortaya koymaktadır. Bu bulguyla tutarlı olarak, Esaiasson ve Ottervik (2014) da OECD ülkeleri arasında Türkiye’nin en düşük kurumsal güven düzeyine sahip ülke olduğunu bulmuşlardır. Yukarıdaki çelişik bulgulardan da anlaşılacağı üzere, politik güveni tek başına bireylerin hükümete duydukları güven düzeyi olarak ele almak yetersiz kalacak; kim nasıl güvenir sorusunun yanıtına katkıda bulunacak psikolojik süreçlerin bu olgu üzerindeki etkilerini ortaya koymak, politik güvenin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle, mevcut araştırmada politik güven düzeyi ile kökten dincilik, sorgulayıcı dindarlık, yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere odaklanılmaktadır. Söz konusu değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koyarak; hem insanların politik güven düzeyleriyle ilişkili etmenler konusunda yeni bilgilere ulaşılabileceği hem de Türkiye’de yaşayan insanların politik güven düzeylerini anlamaya ve açıklamaya yönelik tartışmalara kısmen de olsa katkıda bulunulacağı umulmaktadır.

Dindarlık

Bu çalışmada dindarlık daha çok psikoloji yazınında incelendiği şekliyle “dini yönelimler” temelinde ele alınmaktadır (örn., Allport ve Ross, 1967; Altemeyer ve Hunsberger, 1992; Batson, 1976; Ghorbani, Watson, Ghramaleki, Morris ve Hood, 2000). Dindarlık ve politik güven düzeyi arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara rastlanmakla birlikte (örn., Catterberg ve Moreno, 2006), kökten dincilik ve sorgulayıcı dindarlık yönelimlerinin politik güvenle olan ilişkisini bir arada inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ile söz konusu dindarlık yönelimlerinin politik güvenle ilişkisi ortaya konularak dindarlık ve politik güven düzeyi arasındaki ilişki konusunda yeni bilgilere ulaşılması hedeflenmektedir. Türkiye’de, din ve dindarlık kavramları genellikle laiklikle birlikte anılmakta; son yıllarda yapılan bazı araştırmaların (örn., Cesur ve Paker, 2012; Çarkoğlu ve Toprak, 2006) da işaret ettiği gibi tartışmalarda “Türkiye’nin giderek dindarlaşıp dindarlaşmadığı” ya da “top-

lumun laikler ve dindarlar olarak ayrışıp ayrışmadığı” soruları öne çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, dine ve toplumsal düzenlemelere sorgulayıcı bir bakış açısıyla yaklaşan (Batson, 1976) ve laiklikle pozitif yönde ilişki gösteren (bk., Hichy ve ark., 2014) “sorgulayıcı dindarlığın” ve dinin ve dini otoritelerin sorgulanamaz olduğunu savunan “kökten dinciliğin” (Altemeyer ve Hunsberger, 1992) politik güvenle olan ilişkisini ortaya koymak, daha önce de belirtildiği gibi, kısmen de olsa seçmenlerin meclis çoğunluğunu elinde bulunduran AKP’ye olan desteklerini anlamaya yönelik tartışmalara katkıda bulunacaktır.

İlgili yazın gözden geçirildiğinde, dört dindarlık yöneliminin öne çıktığı görülmektedir. Bunlar, iç güdümlü dindarlık (*intrinsic orientation*) (Allport ve Ross, 1967), dış güdümlü dindarlık (*extrinsic orientation*) (Allport ve Ross, 1967), bu araştırmaya da konu olan sorgulayıcı dindarlar (*quest orientation*) (Batson, 1976) ve kökten dincilik (*fundamentalist orientation*) (Altemeyer ve Hunsberger, 1992). Batson’a göre (1976), sorgulayıcı dindarlar sosyal düzen ve yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi dinlerini de sorgulayarak ve eleştirel bir bakış açısıyla yaşayan insanlardır. Sorgulayıcı dindarlar aynı zamanda, başkalarının gereksinimlerine duyarlı ve farklı görüşlere karşı hoşgörülü olan insanlardır (Altemeyer ve Hunsberger, 1992; McFarland ve Warren, 1992). Araştırmalar (örn., Altemeyer ve Hunsberger, 1992; Duck ve Hunsberger, 1999) insanların sorgulayıcı dindarlık düzeyleri arttıkça önyargı ve yetkecilik düzeylerinin azaldığını, başkalarının gereksinimlerine duyarlı ve hoşgörülü olma düzeylerinin ise arttığını ortaya koymaktadır. Olaylara ve hayata sorgulayıcı bir bakış açısıyla yaklaşan sorgulayıcı dindarların, diğer dindarlara kıyasla daha yeniliğe açık ve daha dışa dönük olduklarına işaret eden bulgular da bulunmaktadır (örn., Er-Ruveyte ve Ayten, 2010).

İnançları konusunda tartışmalara kapalı olan kökten dinci bireylerin ise insanlık, tanrı ve din konusunda katı ve değiştirilemez doğruları vardır (Altemeyer ve Hunsberger, 1992). Aynı zamanda Tanrı ile özel bir bağları olduğuna inanan bu bireyler için dini kurallar nettir ve sorgulanamazlardır (Altemeyer ve Hunsberger, 1992; Genia, 1996). Dini kuralları bütün kuralların üstünde gören kökten dinciler (Blogowska, Saroglou ve Lambert, 2013), sorgulayıcı dindarların aksine aşırı derece katı ve sorgulamadan uzak dogmatik bir düşünce yapısına sahiplerdir (Carlucci, Tommasi, Balsamo, Furnham ve Saggino, 2015). Belirsizliğe karşı hoşgörüsüz (Hill, Cohen, Terrell ve Nagoshi, 2010) olan kökten dinci bireyler, dış gruplara karşı da hoşgörüsüz ve önyargılı olma (Altemeyer ve Hunsberger, 1992) eğilimindedirler.

Norris ve Inglehart’e (2011) göre, dinin siyasi kararlarda güçlü etkisi bulunmaktadır. Araştırmacılar

Türkiye’yi de kapsayan çalışmalarında dini değerlerin politik eğilimleri etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Söz konusu araştırmaya göre, Türkiye’de dini değerler ile sağ siyasal görüş arasında pozitif yönde bir ilişki vardır. Eser’in (2010) araştırmasına göre, dindarlık düzeyi arttıkça, dinin devlet ve politik düzeni yönlendirmesi, iktidar partisinin dini değeri yüksek politikalar üretmesi, politik aktörlerin dini söylemler kullanması olumlu karşılanmakta ve dini öne çıkaran partilerin desteklenmesi dindarlığın bir gereği olarak algılanmaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde (örn., Jelen, 1995; Norris ve Inglehart, 2011), dindarlığın daha çok politik davranış, aday tercihi ve politik eğilim gibi değişkenlerle olan ilişkisinin araştırıldığı; bu değişkenin politik güvenle olan ilişkisini ele alan araştırmaların ise sınırlı sayıda kaldığı görülmektedir (örn., Fleischmann, Martinovic ve Böhm, 2016; Maxwell, 2010). Bu eksikliğin giderilmesine katkıda bulunacağı düşünülen şimdiki çalışmada, aktarılan bilgilerle tutarlı olarak kökten dincilik ve sorgulayıcı dindarlık ile politik güven düzeyi arasındaki ilişkiler üzerinde durulmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, dindarlık düzeyi arttıkça, iktidar partisinin ürettiği dini uygulamalara olan destek düzeyi artmaktadır (Eser, 2010). Türkiye’de tek başına iktidarda bulunan AKP’nin de “en yüksek devlet bütçesinin Diyanet İşleri Başkanlığı’na ayrılması (Çelikkın, 3 Kasım 2016)” ve “imam-hatip okullarının sayısının artırılması (Kolcu, 15 Haziran 2015)” gibi bazı dini uygulamalarıyla öne çıktığı düşünüldüğünde; katılımcıların politik güven düzeylerinin kökten dincilik düzeyleriyle birlikte artarken (*Hipotez 1a*), aksine dine ve sosyal düzenlemelere eleştirel bakabilmeyi gerektiren sorgulayıcı dindarlık düzeyleriyle birlikte azalması (*Hipotez 1b*) olasıdır. Sorgulayıcı dindarlar, siyasal konulara sorgulayarak yaklaşabilen insanlardır (Batson ve Schoenrade, 1991a; Batson ve Schoenrade, 1991b; Hichy ve ark., 2014). Bu durumun ise onların savunucuları dindar olsunlar ya da olmasınlar politik sistemin kusurlarını fark etmelerini kolaylaştırması ve ona duyulan güven düzeyini azaltması olasıdır. Diğer bir ifadeyle sorgulayıcı dindarların, farklı ideolojileri benimsemiş politik iktidarlara eleştirel yaklaşacakları söylenebilir. Buradan yola çıkılarak, bu kişilerin var olan sistemde politik güven düzeylerinin düşük olması beklenmektedir.

Araştırmada politik güven değişkeniyle ilişkisi incelenen diğer bir değişken yetkeciliktir. İlgili yazın incelendiğinde yetkeciliğin hem politik davranışla (Janowitz ve Marvick, 1953) hem de dindarlıkla (Altemeyer ve Hunsberger, 1992; Duck ve Hunsberger, 1999; Mavor, Louis ve Laythe, 2011; Wink, Dillon ve Prettyman, 2007) ilişkili olduğu görülmektedir. Aşağıda yetkecilik ve yetkeciliğin politik güven ve dindarlık değişkenleriyle olan ilişkisi ele alınmaktadır.

Yetkecilik

Altemeyer'e (1981, 1988) göre, otoritenin doğru olanın ne olduğunu bildiğini düşünen yetkeci bireyler, otoritelere büyük ölçüde güven duyulması, itaat edilmesi ve saygı duyulması gerektiğine inanırlar (Altemeyer, 1988). Yetkeci bireyler aynı zamanda, otoriteye yapılan eleştirileri bölücü, tahrip edici ve felaket oluşturma isteği olarak algılama eğilimindedirler. Aynı bireyler, güçlü buldukları otoriteleri güvenilir görüp, onların gerektiğinde sansür uygulamasını ve karşıtları için yasal olmayan, keyfi davranışlarda bulunmalarını anlayışla karşılayabilmektedirler (Altemeyer, 1981; 1988).

Janowitz ve Marvick'e (1953) göre, yetkeci kişilik özelliklerinin bireylerin politik tutumları ve aday tercihleri üzerinde etkisi vardır. Farris (1956) yaptığı çalışmada, yetkeci bireylerin diğerlerine kıyasla politik sisteme daha fazla güven duyduklarına ve politikada daha etkin olduklarına, buna karşın düşük düzeyde politik bilgiye sahip olduklarına dair bir sonuca ulaşmıştır. Başka pek çok araştırma (örn., Altemeyer ve Hunsberger, 1992) ise, yetkeci bireylerin hâlihazırdaki ve muhafazakar sağ iktidarları destekleme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Türkiye'deki mevcut iktidar partisinin (AKP) muhafazakâr ve sağ görüşlü bir parti olduğu hatırlanırken, "katılımcıların yetkecilik düzeyleri arttıkça politik güven düzeylerinin de artacağını" beklemek yanlış olmayacaktır (*Hipotez 1c*).

Yetkecilik ve dindarlık değişkenleri arasında da ilişki vardır (bk., Bulmer, Böhnke ve Lewis, 2017; Jost ve ark., 2014; Wink ve ark., 2007). Ji ve İbrahim'e (2007) göre, İslami dinseliliğin yetkeci tutumların oluşmasında önemli etkisi bulunmaktadır. Bu araştırmacılar çalışmalarında yetkeci tutumların sorgulayıcı dindarlıkla negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde, Duck ve Hunsberger (1999) da, sağ kanat yetkecilik sorgulayıcı dindarlıkla negatif yönde ilişkili olduğunu saptamışlardır. Altemeyer ve Hunsberger (1992) ise sorgulayıcı dindarlıkla negatif yönde ilişkili olan yetkecilik, kökten dincilikle pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Altemeyer'e (1996) göre, Tanrının yasalarına inanan yetkeci bireyler, bu yasaları çiğnediklerinde çatışma yaşamaktan korkmaktadırlar. Canetti-Nisim ve Beit-Hallahmi'ye (2007) göre ise, yetkeci bireyler dindar olsalar da olmasalar da demokratik olmayan tutumları desteklemekte iken, dindar bireyler yetkeci olmadıklarında bu tutumları desteklememektedirler. Bu bilgiler dikkate alındığında, dindarlık yönelimleri ile politik güven düzeyi arasında beklenen ilişkilerde yetkecilik aracı bir rol oynaması olasıdır. Katılımcıların kökten dincilik düzeyleri arttıkça yetkecilik düzeyleri de artacak, bu durum ise onların politik güven düzeylerinde artışla sonuçlanacaktır (*Hipotez 2a*).

Bununla birlikte, katılımcıların sorgulayıcı dindarlık düzeyleri arttıkça yetkecilik düzeyleri azalacak, bu ise onların politik güven düzeylerinde azalmayla sonuçlanacaktır (*Hipotez 2b*).

Çalışmada, dindarlık ve yetkecilik yan sıra politik güven düzeyiyle ilişkisi incelenen diğer bir değişken sistemi meşrulaştırma (Jost ve Hunyady, 2005; Karayay, 2011). İzleyen başlık altında sistemi meşrulaştırma ile onun araştırmadaki diğer değişkenlerle (politik güven, dindarlık ve yetkecilik) olan ilişkisi üzerinde durulmaktadır.

Sistemi Meşrulaştırma

Sistemi meşrulaştırma kuramına (Jost ve Banaji, 1994; Jost ve Hunyady, 2002) göre, insanlar kendi çıkarları pahasına sosyal sistemin meşru ve adaletli olduğuna inanmak eğilimindedirler (Jost, Burgess ve Mosso, 2001). Başka bir deyişle, sistemi meşrulaştırma eğilimi yüksek olan bireyler mevcut sistem nedeniyle dezavantajlı bir konumda olsalar bile bunun için sistemi suçlamak yerine sorumluluğu kendi eksikliklerine yüklemek eğilimindedirler. Jost ve Hunyady (2002), avantajlı grup üyelerinin mevcut sistemi mantıksallaştırmalarının kendi avantajlı durumlarını da mantıksallaştırmaları anlamına geldiğini; dezavantajlı grup üyelerinde ise bu durumun eşitsizliği kabullenmelerini kolaylaştırdığını belirtmektedirler.

Toorn, Tyler ve Jost'a (2011) göre, sistemi meşrulaştırma, siyasal otoritelere güvenilmesinde ve onlara itaat edilmesinde etkin rol oynayan en önemli etmenlerdendir. Henry ve Saul (2006), Boliviya'da gerçekleştirdikleri araştırmalarında, sistemi meşrulaştırıcı inanışların, yoksulluğun ciddi boyutlarında dahi onaylayabildiğine işaret etmişlerdir. Söz konusu araştırmada ayrıca, düşük statülü katılımcıların politik ayrılıkların bastırılması gerektiğine ve hükümetin halkın gereksinimlerini karşıladığına inandıkları da görülmektedir. Başka bir anlatımla, sistemi meşrulaştırma eğilimi arttıkça, politik unsurlar, bireylerin çıkarlarına ters düşseler dahi onaylanabilmektedirler. Sistemi meşrulaştıran insanların bu yolla sistemi ya da sosyal düzeni gerçekte olduğundan daha anlaşılır ve tahmin edilebilir algıladıkları belirtilmektedir (Kay, Czaplinski ve Jost, 2009). Ayrıca insanların sistemi meşrulaştırarak, var olan statülerinden kaynaklanacak gerginlikleri azalttıkları ve bu şekilde kendilerini rahatlattıkları da ifade edilmektedir (Jost ve Hunyady, 2002).

Jost ve Hunyady (2005), sistemi meşrulaştırmanın ardında yatan etmenler arasında statükoyu koruma ve sürdürme güdüsünün de yer aldığını belirtmişlerdir. Sistemi meşrulaştırmanın, avantajlı grup üyelerinde suçluluğu, dezavantajlı grup üyelerinde ise kırgınlık ve

kızgınlık duygularını azaltarak, insanlar üzerinde yatıştırıcı bir etki yarattığına da dikkat çekilmektedir (bk., Jost, Nosek ve Gosling, 2008). Jost ve ark. (2008), sistemi meşrulaştırmak yerine onun kusurlarıyla yüzleşen bireylerin, sistemin aksayan taraflarını düzeltmek için bir şey yapamadıklarında kendilerini kötü hissettiklerini ve aynı nedenle çelişki yaşayabildiklerini belirtmişlerdir. Onlara göre, sistemi meşrulaştırma eğiliminin ardında insanların bu tür bir çelişkidenden kaçınma isteklerinin yattığı da söylenebilir. Jost ve Banaji (1994), buraya kadar değinilen etmenlerin bir sonucu olarak, insanların sırf var oldukları için mevcut sosyal, ekonomik ve siyasal düzenlemeleri meşrulaştırdıklarına dikkat çekmişlerdir. Bu bilgiler ışığında araştırmada, katılımcıların sistemi meşrulaştırma düzeyleri arttıkça mevcut siyasetçilere ilişkin politik güven düzeylerinin de artması beklenmektedir (*Hipotez 1d*).

Önceki araştırmalar (Ercan, 2009; Karaçay, 2011; Rankin ve ark., 2009) sistemi meşrulaştırmanın dindarlıkla da ilişkili olduğu göstermektedir. Okumuş'a (2003) göre, birey dinle ilişkili olarak bireysel, sosyal ve siyasal meşrulaştırma yapabilmektedir. Din, yapılan bir davranışın, yönetimin ya da iktidarın meşrulaştırmasını sağlayabildiği gibi, devlet otoritelerine ve yasalara itaati de kolaylaştırabilmektedir. Luckmann'a (2003) göre de din, toplumsal düzenin yanı sıra statükonun meşrulaştırılmasına katkıda bulunabilmektedir. Statükonun meşrulaştırılmasında, toplumdaki baskın dini grupların etkin rolü vardır. Ekonomik ve politik gruplarla ilişkileri aracılığıyla baskınlıklarını koruyan dini grupların, amaçları doğrultusunda dini değişimleyebildiklerinden de (Furseth ve Repstad, 2011; Okumuş, 2003) söz edilmektedir. Bu bilgilere ek olarak, sistemi meşrulaştırma ve kökten dincilik arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu gösteren bulgulardan da söz edilebilir (örn., Dirilen-Gümüş, 2011). Sorgulayıcı dindarlık ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi ele alan bir araştırma bulgusuna ise rastlanmamıştır. Bununla birlikte, sorgulayıcı dindarlık ve kökten dincilik arasında negatif yönde bir ilişki vardır (Ercan, 2009). Ayrıca, sorgulayıcı dindarların dini meselelerin yanı sıra mevcut toplumsal yapıya da sorgulayarak yaklaştıkları bilinmektedir (örn., Batson, 1976). Olaylara sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan bireylerin ise mevcut sistemleri sorgulamaksızın kabul etmeleri daha az olasıdır (Jost ve Banaji, 1994). Buradan hareketle bu araştırmada, sorgulayıcı dindarlık ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri arasında negatif yönde bir ilişki kurulmaktadır. Aktarılan bu bilgiler doğrultusunda araştırmada, dindarlık yönelimleri ve politik güven düzeyi arasındaki ilişkide yetkencilik gibi sistemi meşrulaştırmanın da aracı bir rol oynaması beklenmektedir. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların kökten dincilik düzeyleri arttıkça sistemi meşrulaştırma düzeyleri artacak, bu ise onların politik güven düzeylerinde ar-

tışla sonuçlanacaktır (*Hipotez 2c*). Katılımcıların sorgulayıcı dindarlık düzeyleri arttıkça sistemi meşrulaştırma düzeyleri azalacak, bu ise onların politik güven düzeylerinde azalmayla sonuçlanacaktır (*Hipotez 2d*).

Araştırmada ayrıca, sistemi meşrulaştırıcı ideolojilerden olduğu bilinen yetkencilik (Jost ve Hunyady, 2005) ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri arasında da pozitif yönde bir ilişki beklenmektedir. Başka bir deyişle, katılımcıların yetkencilik düzeyleri arttıkça sistemi meşrulaştırma düzeylerinin de artacağı varsayılmaktadır (*Hipotez 1e*).

Yöntem

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde yaşayan 18-65 yaş arası toplam 309 katılımcı oluşturmaktadır. 116 katılımcıya doğrudan, 193 katılımcıya ise çevrim içi bir veri toplama sitesi olan <http://www.surveey.com> aracılığıyla ulaşılmıştır. Katılımcıların 177'sini (%57.3) kadınlar, 132'sini (%42.7) erkekler oluşturmaktadır. Tüm katılımcıların yaş ortalaması ise 30.07'dir ($S = 9.76$). Katılımcıların 7'si (%2.3) ilkokul, 15'i (%4.9) ortaokul, 43'ü (%13.9) lise mezunu, 3'ü (%1) yüksekokul öğrencisi, 10'u (%3.2) yüksekokul mezunu, 62'si (%20.1) üniversite öğrencisi, 70'i (%22.7) üniversite mezunu, 54'ü (%17.5) yüksek lisans öğrencisi, 19'u (%6.1) yüksek lisans mezunu, 22'si (%7.1) doktora öğrencisi ve 4'ü (%1.3) doktora mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu. Bu formda yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Politik Güven Ölçeği. 19 maddeden oluşan ve 7 dereceli (1 = kesinlikle katılmıyorum, 7 = kesinlikle katılıyorum) Likert türünde bir ölçüm aracı olan ölçek projeleri kapsamında Çoymak ve Gheorghiu (2007; akt., Çoymak, 2009) tarafından geliştirilmiştir. İnsanların politik güven düzeylerini ölçmeyi amaçlayan ölçeğin, insanların "vekillerden beklentilerini" (örnek madde: Farklı politik, kültürel ve sosyal gruplara karşı adil davranırlar) ($\alpha = .88$), "vekillerin dürüstlüğüne" (örnek madde: Niyetleri hakkında bize asla doğruyu söylemiyorlar) ($\alpha = .88$) ve "yetkinliklerine" (örnek madde: Gerektiğinde iyi ve sağlıklı kararlar alıyorlar) ($\alpha = .72$) ilişkin algılarını ölçen üç farklı boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin tamamı için Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı ise .92'dir. Aynı şekilde ölçekten alınan toplam puanların kullanıldığı bu çalışmada da ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça bireylerin meclis üyelerine duydukları güven düzeyi artmaktadır.

Yeniden Yapılandırılmış Müslüman Dini Yönelim Ölçeği. Ölçek Ercan (2009) tarafından geliştirilmiştir. 21 maddeden oluşan 7 dereceli (1 = benim için kesinlikle yanlış, 7 = benim için kesinlikle doğru) Likert türünde bir ölçektir. Ölçeğin “iç güdümlü dindarlık yönelimi” (örnek madde: İçimden geldiği için Allah’a inanırım) ($\alpha = .93$), “dış güdümlü dindarlık yönelimi” (örnek madde: Dua etmenin amacı mutlu ve sakin bir hayatı garanti etmektir) ($\alpha = .83$), “sorgulayıcı dindarlık yönelimi” (örnek madde: Birçok dini konu hakkındaki görüşlerim hâlâ değişmektedir) ($\alpha = .73$) ve “kökten dincilik yönelimi” (örnek madde: Din kuralları değiştirilemez bir bütündür; ya hepsini olduğu gibi kabul edersiniz ya da hepsini reddedersiniz) ($\alpha = .81$) olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Bu çalışmada, ölçeğin sorgulayıcı dindarlık ve kökten dincilik alt boyutları kullanılmıştır. Sorgulayıcı dindarlık ve kökten dincilik yönelimleri için bu çalışmada hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayıları sırasıyla .75 ve .83’tür. Ölçeklerden alınan puanlar arttıkça bireylerin sorgulayıcı dindarlık ve kökten dincilik düzeyleri artmaktadır.

Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği. Ölçek Altemeyer (1996) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Güldü (2011) tarafından yapılmıştır. Söz konusu uyarlama çalışmasına göre, 18 maddeden oluşan ve 9 dereceli (1 = Kesinlikle katılmıyorum, 9 = Kesinlikle katılıyorum) Likert türünde olan ölçeğin yüksek düzey sağ kanat yetkecilik (örnek madde: Eski moda adetler ve değerler hala en iyi yaşama biçimini gösteriyor) ($\alpha = .82$) ve düşük düzey sağ kanat yetkecilik (örnek madde: Çıplaklar kampının olmasında yanlış bir şey yoktur) ($\alpha = .78$) olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .85’dir. Bu çalışmada ölçeğin tamamından elde edilen toplam puan kullanılmış ve ölçeğin tamamı için Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça bireylerin yetkecilik düzeyleri artmaktadır.

Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği. Ölçek, Kay ve Jost (2003) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe uyarlaması ise Yıldırım (2010) tarafından yapılmıştır. 8 maddeden oluşan (örnek madde: Türkiye dünyada yaşanacak en iyi ülkedir) ve 7 dereceli (1 = Kesinlikle katılmıyorum; 7 = Kesinlikle katılıyorum) Likert türünde olan ölçek, insanların mevcut sistemi ne kadar meşru algıladıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Yıldırım ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısını .67 olarak hesaplamıştır. Ölçek için bu çalışmada hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .81’dir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça bireylerin sistemi meşrulaştırma düzeyleri artmaktadır.

İşlem

Çalışmanın verileri halen olduğu gibi yine AKP’nin iktidarda olduğu 2014 yılının Nisan ve Mayıs aylarında toplanmıştır. Ankara Üniversitesi Etik Kurulu’ndan alınan onay sonrasında, katılımcılar araştırmaya gönüllü olarak katılmışlardır. Katılımcıların ölçekleri doldurmaları yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

Bulgular

Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Politik güven, dindarlık yönelimleri (kökten dincilik ve sorgulayıcı dindarlık), yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson Tekniği kullanılarak korelasyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 1’de gösterilmektedir.

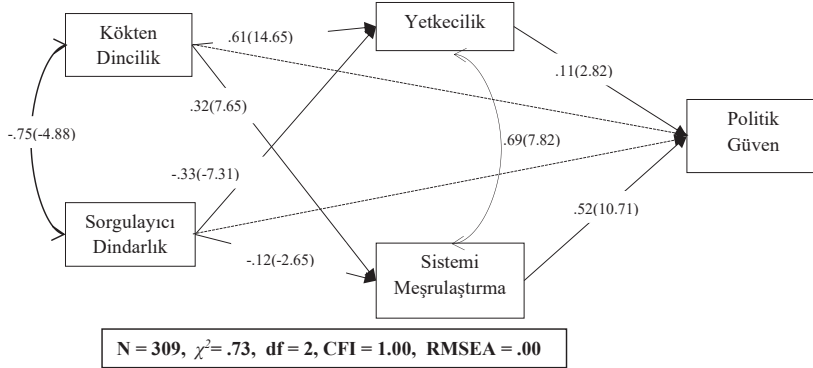
Tablo 1 incelendiğinde, politik güven değişkeninin kökten dincilik, yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri ile pozitif yönde; sorgulayıcı dindarlık ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmektedir.

Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler bakıldığında, kökten dinciliğin sorgulayıcı dindarlıkla negatif, yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülebilir. Sorgulayıcı dindarlığın yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma ile olan ilişkisi negatif yönde iken,

Tablo 1. Değişkenler Arası Korelasyonlar

	Ort.	S	1	2	3	4	5
1. Politik Güven	2.75	1.21	-				
2. Kökten Dincilik	3.99	1.67	.34**	-			
3. Sorgulayıcı Dindarlık	3.94	1.55	-.21**	-.29**	-		
4. Yetkecilik	4.27	1.73	.52**	.68**	-.48**	-	
5. Sistemi Meşrulaştırma	2.85	1.33	.67**	.44**	-.26**	.64**	-

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$

Şekil 1. Dindarlık Yönelimleri ve Politik Güven Düzeyi Arasındaki İlişkide Yetkencilik ve Sistemi Meşrulaştırmanın Aracı Rolü. β ve parantez içerisinde t değerleri verilmiştir. Kesikli çizgiler modelden çıkarılan yolları göstermektedir.

yetkencilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

Aracı Model Analizine İlişkin Bulgular

Korelasyon analizi sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda dindarlık yönelimleri (sorgulayıcı dindarlık ve kökten dincilik) ile politik güven düzeyi arasındaki ilişkide yetkencilik ve sistemi meşrulaştırmanın aracı rolünü test etmek için Amos 21.0 (SPSS, Inc.) programı kullanılarak yol (path) analizi yürütülmüştür.

Modelde ilk olarak kökten dincilik ve sorgulayıcı dindarlık değişkenlerinden politik güven, yetkencilik ve sistemi meşrulaştırmaya, daha sonra yetkencilik ve sistemi meşrulaştırmadan politik güvene giden yollar tanımlanarak doymuş (saturated) model test edilmiştir (bk. Şekil 1). Doymuş modelin incelenmesinin ardından, istatistiksel olarak anlamlı olmayan yollar ($p > .05$) modelden çıkarılmıştır. Yürütülen analiz sonucunda, oluşturulan modelin veriye uyumunun çok iyi olduğu görülmektedir [$\chi^2(2, N = 309) = .73, p = .70, \chi^2/sd = .36, GFI = 1.00, CFI = 1.00, RMSEA = .00$]. Standardize olan regresyon (beta) katsayıları ve değişkenler için açıklanan varyanslar Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1’de görüldüğü gibi, kökten dincilik ($\beta = .61, p = .001$) ve sorgulayıcı dindarlık ($\beta = -.33, p = .001$) yetkencilik anlamlı olarak yordamaktadır. Benzer şekilde, kökten dincilik ($\beta = .32, p = .001$) ve sorgulayıcı dindarlık ($\beta = -.12, p = .01$) sistemi meşrulaştırmayı da anlamlı olarak yordamaktadır. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların kökten dincilik puanları arttıkça ve sorgulayıcı dindarlık düzeyleri azaldıkça yetkencilik ve sistemi meşrulaştırma düzeylerinin artma eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Modelde, açıklanan varyans yetkencilik için %54 ve sis-

temi meşrulaştırma için %22 olarak bulunmuştur. Yetkencilik ($\beta = .11, p = .01$) ve sistemi meşrulaştırma ($\beta = .52, p < .001$) politik güveni anlamlı olarak yordamakta ve bu değişkendeki varyansın %47’sini açıklamaktadır. Buna göre, yetkencilik ve sistemi meşrulaştırmanın artmasıyla birlikte bireylerin politik güven düzeyleri de artırma eğilimi göstermektedir.

Yetkencilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenlerinin, kökten dincilik ve sorgulayıcı dindarlık yönelimi ile politik güven arasındaki aracı etkisinin anlamlılığını test etmek amacıyla Bootstrap yöntemi kullanılmıştır (Shrout ve Bolger, 2002). Bu yöntemde, değişkenlerin aracılık etkisi, 2000 yeniden örnekleme (resample) üzerinden test edilmiştir. Shrout ve Bolger (2002)’e göre, %95 güven aralığında 0 değerinin olmaması, aracı etkisinin $p = .05$ düzeyinde anlamlı olduğuna işaret etmektedir. Analiz sonuçlarına göre, kökten dincilik ile politik güven düzeyi arasındaki ilişkide hem yetkencilik ($B = .06, S.H. = .03, \%95 GA [.02, .11], p = .01$) hem de sistemi meşrulaştırmanın ($B = .17, S.H. = .03, \%95 GA [.11, .23], p = .00$) aracı etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. Benzer şekilde yetkencilik ($B = -.04, S.H. = .02, \%95 GA [-.07, -.01], p = .01$) ve sistemi meşrulaştırmanın ($B = -.06, S.H. = .03, \%95 GA [-.12, -.01], p = .02$) sorgulayıcı dindarlık yönelimi ile politik güven düzeyi arasındaki aracı etkisi de istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tartışma

Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Bulgular, kökten dincilik ve politik güven düzeyi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu araştırmanın ilgili hipotezini (H_1)

desteklemektedir. Dinin dogmatik bir şekilde, sorgulamaksızın yaşanmasından yana olan kökten dinci bireyler yeni fikirlere kapalı ve tutucu olmak eğilimindedirler (Altemeyer ve Hunsberger, 1992). Farklı dini düşüncelere ve bakış açılarına açık olmayan bu bireylerin var olan politik sisteme güven duyarak değişimi baştan reddettileri ve değişim gerektiren yeni bir durumla yüzleşmekten korundukları öne sürülebilir. Kökten dinciler ayrıca, kendilerine benzer olmayanlara güven duymakta zorlanan bireylerdir (Daniels ve Ruhr, 2010). Bu açıdan bakıldığında, kökten dinci bireylerin destekleyeceği türden dini söylemler ve uygulamalarla (örn., imam hatip liselerinin sayısındaki hızlı artış) (Kolcu, 15 Haziran 2015) öne çıkan AKP'li siyasetçilerin yönetiminde olan politik bir ortama duyulan güven düzeyinin kökten dincilikle birlikte artıyor olması anlaşılabilir.

Araştırmanın *1b* hipoteziyle tutarlı olarak sorgulayıcı dindarlık ve politik güven düzeyi arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sorgulayıcı dindarlık düzeyi arttıkça politik güven düzeyinin azalıyor olması, sorgulayıcı dindarların dine sorular sorarak, eleştirel yaklaşabilen bireyler olmalarıyla (Batson, 1976; Hichy ve ark., 2014) ilişkili olabilir. Sorgulayıcı dindarlar, savunucuları dindar dahi olsalar siyasal konulara da sorgulayarak yaklaşabilen bireylerdir (örn., Batson ve Schoenrade, 1991a). Bu durum, onların politik sistemin kusurlarını fark etmelerini kolaylaştırıyor ve savunucuları dindar olsunlar ya da olmasınlar ona duyulan güven düzeyini azaltıyor olabilir. Araştırmanın bu varsayımı; dindar/muhafazakâr olmayan, özgürlükçü ve sol siyasal iktidarlar söz konusu olduğunda kökten dincilerin (bu tür iktidarların onlar tarafından desteklenme olasılığı da düşük olacağı için) ve sorgulayıcı dindarların politik güven düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmayacağı gibi bir çıkarımı da akla getirmektedir. Böyle bir çıkarım ise araştırmanın politik güvenin kökten dincilikle pozitif, sorgulayıcı dindarlıkla negatif yönde ilişkili olduğu yönündeki beklentisiyle çelişir görünmektedir. Bu çelişki, sorgulayıcı dindarların politik güven düzeylerinin siyasal otoriteye göre değil de mevcut siyasi otoritenin yapısına göre değişeceği söylenerek azaltılabilir. Başka bir deyişle bu araştırmada daha çok, sorgulayıcı dindarların güvensizliklerinin siyasal otoriteden değil, bağlamsal olarak siyasal otoriteyi kötüye kullandığına inandıkları yönetimlerden/iktidarlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. İzleyen çalışmalarda sorgulayıcı dindarları ve kökten dincileri, siyasal yönelimleri farklı, güçlerini kötüye kullanan ve kullanmayan iktidarlara duydukları güven düzeyi açısından karşılaştırmak, konuyla ilgili çok daha aydınlatıcı bilgilere ulaşılmasına yardımcı olabilir.

Politik güven değişkeninin yetkecilikle olan ilişkisine bakıldığında, bu iki değişken arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu ilişki *1c* hipotezini

desteklemektedir. Politik güven düzeyinin yetkecilikle birlikte arttığına işaret eden bu sonuç, yetkeci tutumların hükümete duyulan güven düzeyini artırdığı yönündeki önceki araştırma bulgularıyla (örn., Porter, 2004) tutarlıdır. Hatırlanacağı gibi, yetkeçiler otoritenin uygulamalarını ve koyduğu kuralları sorgulama gereği duymaksızın kabul etme ve onaylama eğiliminde olan bireylerdir. Otoriteye boyun eğme eğiliminde olan bu bireylerin, siyasal bir otorite olan iktidarı ve onun uygulamalarını da sorgulamaksızın destekleyebildiklerinden söz edilmektedir (bk., Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson ve Sanford, 1950; Altemeyer, 1988). Bu durum onların, siyasetçilerin ve siyasal uygulamaların aksayan taraflarını ve kusurlarını görmelerini güçleştiriyor ve bunun bir sonucu olarak politik güven düzeylerini artırıyor olabilir.

Politik güven değişkeni, sistemi meşrulaştırma ile da pozitif yönde ilişki göstermektedir. Bu sonuç araştırmanın *1d* hipotezini desteklemektedir. Bu bulgu, sistemi meşrulaştırmanın doğasıyla açıklanabilir. Sistemi meşrulaştırma, mevcut toplumsal düzenlemelerin, kişisel ve grup çıkarları pahasına korunması ve onaylanması anlamına gelmektedir. Sistem ifadesi, bireyleri ve grupları etkileyen sosyal, politik veya ekonomik düzenlemelerin tamamını içermektedir (Jost ve Banaji, 1994). Yüksek statüli gruplar kadar düşük statüli gruplar da sistemi meşrulaştırma eğilimi göstermektedir. Hatta düşük statüli grupların yüksek statüli gruplara kıyasla sistemi daha fazla meşrulaştırma eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Jost ve Banaji, 1994). Bunun nedeni, bu grupların sistem içinde yaşadıkları haksızlıkları anlamlandırmaya ve sistemin onlara yaşattığı çelişkileri azaltmaya duydukları gereksinimdir (Jost, Glaser, Kruglanski ve Sulloway, 2003). Başka bir deyişle, sistemi meşrulaştırırlar, kusurlarını görmezden gelerek ya da aksayan tarafları için haklı gerekçeler üretmek içinde buldukları sistemi mevcut şekliyle onaylayan bireylerdir (Jost ve Banaji, 1994; Jost ve Hunyady, 2005). Bu yolla, sistemin olması gerektiği gibi adil ve haklı bir şekilde işlediğine kendilerini inandıran bireylerin sistemle olan sorunları azalırken, onu güvenilir bulma düzeyleri yükselmektedir (bk., Jost ve Hunyady, 2005). Genel sisteme duyulan güven ve politik sisteme duyulan güvenin bağımsız yapılar olmadığı düşünüldüğünde, sistemi meşrulaştırma düzeyi arttıkça politik güven düzeyinin de artıyor olması anlaşılabilir. Nitekim önceki pek çok araştırmada (Henry ve Saul, 2006; Ma, 2007; Kay ve ark., 2002; Napier ve Jost, 2008; Porter, 2004; Rankin ve ark., 2009) da bu doğrultuda bulgular tespit edilmiştir.

Araştırmanın *1e* hipoteziyle tutarlı olarak yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri arasında da pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Altemeyer'ce (1996) göre, yetkeci bireyler meşru yetkenin sunduğu kurallara eleştirel yaklaşmamakta, aksine eleştiri getiren

kişilerin cezalandırılması gerektiğine inanmaktadırlar. Bu özellikleri onların mevcut sistemi meşru algılamalarıyla ve böylece mevcut düzeni onaylamalarıyla (Jost ve Banaji, 1994) sonuçlanabilmektedir. Bu bilgiyle tutarlı olarak, önceki araştırmalar (örn., Osborne ve Sibley, 2014; Vargas-Salfate, Paez, Liu, Pratto ve Gil de Zúñiga, 2018) da bu araştırmada olduğu gibi yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri arasında pozitif yöndeki bir ilişki olduğunu belirlemiştirlerdir.

Aracı Değişken Analizine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bulgular, yetkeciliğin kökten dincilik ve politik güven düzeyi arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermektedir. Bu sonuç, araştırmanın 2a hipotezini destekler niteliktedir. Altemeyer ve Hunsberger'e (1992) göre, dinlerine net ve değişmez kurullarla bağlı olan kökten dinciler, inançları konusunda açık fikirli ve eleştirel değildirler. Geleneksel, muhafazakâr ve dindar olma eğiliminde olan yetkeci bireylerin de benzer özelliklere sahip oldukları belirtilmektedir (bk., Altemeyer ve Hunsberger, 1992). Ortak özellikleri göz önünde bulundurulduğunda araştırmada kökten dincilik düzeyi arttıkça yetkecilik düzeyinin de artıyor olması anlaşılabilir. Yetkeci bireyler anılan özelliklerinin yanı sıra meşru otoritelerin olumsuz taraflarını görmezden gelme, onlara sorgulamaksızın itaat etme eğiliminde olan bireylerdir (Altemeyer, 1996). Bu ve sahip oldukları diğer özellikler onların, içinde dindarlık barındıran muhafazakâr bir kimliğe sahip olan AKP iktidarı (Doğanay, 2007) temsilcilerinin çoğunlukta olduğu meclise duyulan politik güven düzeyini artırıyor görünmektedir. Yetkecilik ve politik güven düzeyi arasında belirlenen bu ilişki, önceki pek çok çalışma bulgusuyla (örn., Cizmar, Layman, McTague, Merkowitz ve Spivey, 2013; Farris, 1956; Feldman ve Stenner, 1997; Mockabee, 2007) tutarlılık göstermektedir. Ayrıca, AKP ve temsilcilerinin alkol yasağı lehine düzenlemeler yapmak (Alkolde bir yasak daha!, 2 Haziran 2014), öğrenci evlerinde kızılı-erkekli kalınmasına karşı çıkan söylemlerde bulunmak (Polat, 10 Kasım 2013) ve kürta-jin yasaklanması konusunda tartışmalar başlatmak (Türkiye'de kürta-j 'gizlice' yasaklandı, 12 Mart 2014) gibi hem kökten dinci hem de yetkeci bireylerin onaylayacağı türden (Altemeyer ve Hunsberger, 2005) icraatları da kökten dinciliğin politik güven düzeyini yetkecilik üzerinden yordamasına katkıda bulunmuş olabilir.

Yetkecilik, sorgulayıcı dindarlık ile politik güven düzeyi arasındaki ilişkiye de aracılık etmektedir. Araştırmanın 2b hipotezini destekleyen bu bulguya göre, katılımcıların sorgulayıcı dindarlık düzeyleri yükseldikçe yetkecilik düzeyleri düşmekte, yetkecilik düzeylerinin düşmesi ise politik güven düzeylerini azalmaktadır. Sorgulayıcı dindarlık ve yetkecilik arasında bulunan negatif yöndeki ilişki önceki araştırma bulgularıyla (Tsang ve

Rowatt, 2007; Wilkinson, 2004) tutarlıdır. Bu bulgu, sorgulayıcı dindarların içinde buldukları duruma eleştirel yaklaşabilen sorgulayıcı bireyler olma eğilimleri (Batson, 1976), yetkecilerin ise katı bilişsel stilleriyle öne çıkan, sorgulamadan uzak bireyler olma eğilimleri (Adorno ve ark., 1950) dikkate alındığında anlaşılabilir. Aynı katılımcıların yetkecilik düzeyleri düştükçe politik güven düzeyleri de düşmektedir. Araştırmacıların (örn., Altemeyer, 1981, 1988) belirttiği gibi, yetkeci bireylerin siyasi otoritelere eleştirel yaklaşma olasılıkları düşük, onlara sorgusuzca itaat etme ve otoritelerin gücüne hayranlık duyma olasılıkları ise yüksektir. Yetkeci bireylerin taşıdıkları bu özellikler, politik güvenin yetkecilikle birlikte artıyor ya da azalıyor olmasına katkıda bulunmuş olabilir.

Bulgular, araştırmanın 2c hipoteziyle tutarlı olarak kökten dincilik ve politik güven düzeyi arasındaki ilişkiye yetkecilik gibi sistemi meşrulaştırma değişkeninin de aracılık ettiğini göstermektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, dinin sorgulamaksızın yaşanmasından yana olan kökten dinciler, yeni fikirlere kapalı, sorgulamadan uzak (Altemeyer ve Hunsberger, 1992) ve kendilerine benzer olmayanlara güven duymakta zorlanan (Daniels ve Ruhr, 2010) bireylerdir. Bu özellikleri onların, mevcut sistemi meşrulaştırmalarını ve bu sistemin bir parçası olan politik düzeni haklı ve güvenilir bulmalarını sağlıyor olabilir. Başka bir deyişle, kökten dinciliğin sistemi meşrulaştırmayı ve onun üzerinden politik güveni pozitif yönde yorduyor olması, mevcut politik sistemin dindar ve muhafazakar yapısıyla ilişkili olabileceği gibi, kökten dinci bireylerin sorgulamaya açık olmayan inanç yapılarıyla da ilişkili olabilir. Sistemin yeniden yapılandırılmasını gerektiren, toplumsal düzenin ve statükonun meşrulaştırmadığı tersi bir durum, kökten dinci bireylerin zihinsel çaba harcamalarını gerektirecektir ki bu onlar tarafından pek tercih edilmemektedir (Altemeyer ve Hunsberger, 1992). İlgili yazında konuyu ele alan önceki bir çalışmada (Dirilen-Gümüş, 2011) da, kökten dincilik ve sistemi meşrulaştırma arasında pozitif yönde ilişkiler tespit edilmiştir. Kökten dinciliğin politik güveni sistemi meşrulaştırma üzerinden yorduyor olması, politik güvenin sistemi meşrulaştırma tarafından da yordandığı anlamına gelmektedir ve nitekim sistemi meşrulaştırmanın politik güveni pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Sistemi meşrulaştırma ve politik güven düzeyi arasındaki bu ilişki, bir önceki başlık altında da tartışıldığı gibi, sistemi meşrulaştıran bireylerin toplumsal konularda yaşadıkları çelişkileri azaltmak için, eşitsizlikleri içselleştirerek, onlar için dezavantajlı olan durumları dahi kabullenmeleriyle ilişkilendirilebilir (Henry ve Saul, 2006; Jost ve Hunyady, 2002; Toornve ark., 2011).

Sistemi meşrulaştırmanın, sorgulayıcı dindarlık ile politik güven düzeyi arasındaki ilişkide de aracı rolü olduğu görülmektedir. Bu sonuç araştırmanın 2d hipotezi-

ni desteklemektedir. Katılımcıların sorgulayıcı dindarlık düzeyleri arttıkça sistemi meşrulaştırma düzeyleri düşmekte, sistemi meşrulaştırma düzeylerinin düşmesi ise politik güven düzeylerini azaltmaktadır. Karşılaştıkları dini bilgileri sorgulamaksızın kabul etmeyen sorgulayıcı dindarların (Batson, 1976), Türkiye’deki mevcut sistemi de olduğu gibi kabullenmek yerine sorguluyor ve eleştiriyor olmaları olasıdır. Bu ise onların sistemi meşrulaştırma düzeylerini ve onun aracılığıyla politik güven düzeyleri azaltıyor olabilir.

Sonuç

Çalışmada, politik güven düzeyinin dindarlık, yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri ile ilişkileri konusunda önemli ipuçları elde edilmiştir. Bulgular, politik güven düzeyinin kökten dincilik, yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma değişkenleriyle birlikte arttığını; sorgulayıcı dindarlık düzeyiyle birlikte azaldığını göstermiştir. Ayrıca, hem kökten dinciliğin hem de sorgulayıcı dindarlığın politik güveni yetkecilik ve sistemi meşrulaştırma üzerinden anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir.

Politik güven ve dindarlık düzeyi arasındaki ilişki de bireylerin benimsedikleri dini yönelimlerinin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bulgular, politik güven düzeyinin kökten dincilikle birlikte arttığını göstermiştir. Halen olduğu gibi, verilerin toplandığı dönemde de İktidarda olan AKP’nin dini uygulamalarıyla öne çıkan bir parti olduğu hatırlandığında bu sonuç anlaşılabilir. Ancak, dindarlık ve politik güven düzeyi arasında gözlenen bu ilişkinin dinlerini sorgulayarak yaşayan sorgulayıcı dindarlar için pek de geçerli olmadığı öne sürülebilir. Şöyle ki sorgulayıcı dindarlık düzeyi arttıkça, politik güven düzeyi düşmektedir. Allport (1954), dindarlığın önyargı ile paradoksal bir ilişkisi olduğuna dikkat çekmekte; dindarlığın benimsenen dini yönelime göre önyargıyı artırabileceğini ya da azaltabileceğini belirtmektedir. Benzer paradoksal bir ilişkinin bu çalışmada gözlenen dindarlık ve politik güven düzeyi arasındaki ilişki için de geçerli olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, dindarlık, hangi dini yöneliminin benimsendiğine bağlı olarak politik güven düzeyini artırıyor olabileceği gibi azaltıyor da olabilir.

Bir ülkenin ve ülke halkının çıkarları için, o ülkede etkin rol oynayan siyasetçilerin ve gerçekleştirilen siyasal etkinliklerin eleştirilebilmesi ve sorgulanabilmesi önemlidir. Böylece, politik sistemin kusurları ve aksayan tarafları daha kolay fark edilip düzeltilebilecektir. Ancak, dinin sorgulanabilir olduğuna karşı çıkan kökten dincilerin, özellikle de dini uygulamalarıyla öne çıkan politik bir iktidar söz konusu olduğunda, onun kusurlarını görebilmeleri pek olası görünmemektedir. Sorgulayıcı

dindarlar ise uygulayıcıları dindar dahi olsalar politik bir sisteme körü körüne güven duymak yerine, onu sorgulamak ve dolayısıyla kusurları görme eğiliminde olan bireylerdir. Bu açıdan bakıldığında, ülke çıkarları için, siyasal gücü elinde bulunduran erklerin kökten dinciliğin önüne geçecek önlemler almalarının yararlı olacağı öne sürülebilir.

Ortaya koyduğu önemli bulgulara karşın, araştırmanın bazı sınırlılıklarından da söz edilmelidir. Örneğin, araştırmanın örnekleminin büyük bölümünün üniversite öğrencisi (%20.1) ya da üniversite mezunlarından (%57) oluşması, bulguların genellenebilirliği açısından bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle gelecek çalışmalarda eğitim düzeyi açısından daha heterojen bir örneklem grubuna ulaşılması önerilmektedir.

Önceki araştırmalar, insanların politik güven (örn., Rudolph, 2009), dindarlık (örn., Peres, 1995), yetkecilik (örn., Echebarria-Echabe ve Hernandez-Guede, 2006) ve sistemi meşrulaştırma (örn., Jost, Nosek ve Gosling, 2008) düzeylerinin siyasal yönelimlerine göre farklılaşabileceğini göstermektedir. Çalışmada siyasal yönelimin kapsam dışı bırakılmış olması da bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmada oluşturulan model temelinde gözlenen ilişkilerin kendilerini sağ ya da sol kanatta tanımlayan katılımcı grupları üzerinden test edilmesinin de yeni ve yararlı bulgular ortaya koyacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, katılımcıların kendi destekledikleri partinin (iç grup) ve dış grup olarak gördükleri parti ya da partilerin temsilcilerine duydukları politik güven düzeyleri karşılaştırılmamıştır. Oysa araştırmada önerilen model temelinde yapılacak böyle bir karşılaştırma, çok daha zengin bulgular ortaya koyacaktır. Bu doğrultuda, bir önceki öneriyle de tutarlı olarak izleyen çalışmalarda, kendisini dindar ve laik olarak izleyen çalışmalardan bireylerin, Türkiye’de laik kimliğiyle öne çıkan Cumhuriyet Halk Partisi ve dindar kimliğiyle öne çıkan AKP temsilcilerine duydukları politik güven düzeylerini karşılaştırmak yararlı olabilir.

Son olarak, güncel bir çalışmada Vargas-Salfate ve arkadaşları (2018), düşük statüli grup üyelerinin sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin bazı bağlamsal etmenlerden etkilenebileceğini, bu etmenlerden birinin de içinde yaşanılan toplumun demokratikleşme düzeyi olduğunu belirtmişlerdir. Onlara göre, demokratik toplumlarda yaşayan dezavantajlı grup üyeleri kendi yaşantıları üzerinde daha fazla kişisel kontrol algılamakta ve bunun bir sonucu olarak içinde buldukları durum nedeniyle daha fazla bilişsel çelişki yaşamaktadırlar. Bu çelişkiden kurtulma isteği ise onların içinde buldukları sistemi daha fazla meşrulaştırmalarına yol açmak eğilimindedir. Bu bilgi, şimdiki araştırmada gözlenen, dindarlık yönelimleri ve politik güven düzeyi arasındaki ilişkide sistemi

meşrulaştırmanın aracı rolü açısından değerlendirildiğinde; sistemi meşrulaştırmanın söz konusu iki değişken arasındaki aracı rolünün demokratikleşme düzeyi düşük toplumlarda, demokratikleşme düzeyi yüksek olan toplumlardan daha güçlü olabileceği aklı gelmektedir. Yapılacak kültürler arası çalışmalarla bu varsayım da test edilebilir.

Kaynaklar

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. ve Sanford, R. M. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper & Brothers.
- Akgün, B. (2001). Türkiye’de siyasal güvensizliğin boyutları, nedenleri ve sonuçları. *A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 56(4), 1-23.
- Alkolde bir yasak daha! (2014, 2 Haziran). *Milliyet Gazetesi*, <http://www.milliyet.com.tr/alkolde-bir-yasak-daha--gundem-1891227/>
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley.
- Allport, G. W. ve Ross, J. M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5(4), 432-443.
- Altemeyer, B. (1981). *Right-wing authoritarianism*. Winnipeg: University of Manitoba Press.
- Altemeyer, B. (1988). *Enemies of freedom: Understanding right-wing authoritarianism*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Altemeyer, B. (1996). *The authoritarian specter*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Altemeyer, B. ve Hunsberger B. (1992). Authoritarianism, religious fundamentalism, quest, and prejudice. *International Journal for the Psychology of Religion*, 2(2), 113-133.
- Altemeyer, B. ve Hunsberger, B. (2005). Fundamentalism and authoritarianism. R. F. Paloutzian ve C. L. Park (Ed.), *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality* içinde (378- 393). The Guilford Press
- Batson, C. D. (1976). Religion as prosocial: Agent or double agent? *Journal for the Scientific Study of Religion*, 15(1), 29-45.
- Batson, C. D. ve Schoenrade, P. A. (1991a). Measuring religion as quest: 1) Validity concerns. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 30, 416-429.
- Batson, C. D., ve Schoenrade, P. A. (1991b). Measuring religion as quest: 2) Reliability concerns. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 30, 430-447.
- Bingöl, Y. (2009). Siyaset ve güven ilişkisi: Bingöl ili örneğinde 1950-2007 genel seçimleri üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 1-27.
- Blackburn, S. (1998). Trust, cooperation, and human psychology. V. Braithwaite ve M. Levi (Ed.), *Trust and Governance* içinde (s. 28-45). NY: Russell Sage Foundation.
- Blogowska, J., Saroglou, C. ve Lambert, V. (2013). Religious prosociality and aggression: It’s real. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 52(3), 524-536.

- Bulmer, M., Böhnke, J. R. ve Lewis, G. J. (2017). Predicting moral sentiment towards physician-assisted suicide: The role of religion, conservatism, authoritarianism, and big five personality. *Personality and Individual Differences*, 105, 244-251.
- Canetti-Nisim, D. ve Beit-Hallahmi, B. (2007). The effects of authoritarianism, religiosity, and “new age” beliefs on support for democracy: Unraveling the strands. *Review of Religious Research*, 48(4), 369-384.
- Carlucci, L., Tommasi, M., Balsamo, M., Furnham, A. ve Saggino, A. (2015). Religious fundamentalism and psychological well-being: An Italian study. *Journal of Psychology & Theology*, 43(1), 23-33.
- Catterberg, G. ve Moreno, A. (2006). The individual bases of political trust: Trends in new and established democracies. *International Journal of Public Opinion Research*, 18(1), 31-48.
- Cesur, S. ve Paker, K. O. (2012). Laiklik bağlamında yaş, cinsiyet, siyasi görüş ve dindarlık seviyesine göre gruplararası ilişkide belirleyici olan bazı değişkenlerdeki farklılaşmalar. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi* 32(2), 49-70.
- Citrin, J. (1974). Comment: The political relevance of trust in government. *The American Political Science Review*, 68(3), 973-988.
- Citrin, J. ve Green, D. P. (1986). Presidential leadership and the resurgence of trust in government. *British Journal of Political Science*, 16(4), 431-453.
- Cizmar, A. M., Layman, G. C., McTague, J., Merkowit, S. ve Spivey, M. (2013). Authoritarianism and American political behavior from 1952 to 2008. *Political Research Quarterly*, 20(10), 1-13.
- Çarkoğlu, A. ve Toprak, B. (2006). *Değişen Türkiye’de din, toplum ve siyaset*. İstanbul: Tesev Yayınları.
- Çelikkan, E. (2016, 3 Kasım). MİT bütçesi yüzde 21 arttı, Diyanet’in payı Başbakanlık’ın dört katı. *Hürriyet*. <http://www.hurriyet.com.tr/mit-butcesi-yuzde-21-artti-diyamet-in-payi-basbakanlik-in-dort-kati-40267791>
- Çoymak, A. (2009). *Association of religious identification, secular identification, perceived discrimination, and political trust with ethnic and societal (national) identification* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Çoymak, A., Gheorghiu, M. A., Niens, U. ve Lyons, E. (2015). Vatandaşlığın Psikolojisi ve Politik Güven. İçinde Ö. Dirilen-Gümüş (Ed.), *Siyaset Psikolojisi*. (ss. 257-276). İstanbul: Nobel
- Daniels, J. P. ve Ruhr, M. (2010). Trust in others: Does religion matter? *Review of Social Economy*, 68(2), 163-186.
- Dirilen-Gümüş, Ö. (2011). Differences in system justification with respect to gender, political conservatism, socio-economic status and religious fundamentalism. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 2607-2611.
- Doğanay, Ü. (2007). AKP’nin demokrasi söylemi ve muhafazakârlık: Muhafazakâr demokrasiye eleştirel bir bakış. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62(1), 65-88.
- Duck, R. J. ve Hunsberger, B. (1999). Religious orientation and prejudice: The role of religious proscription, right-wing. *International Journal for the Psychology of Religion*, 9(3), 157-179.
- Echebarria-Echabe, A. ve Hernandez-Guede (2006). Effects of terrorism on attitudes and ideological orientation. *European Journal of Social Psychology*, 36, 259-265.
- Ercan, N. (2009). *The predictors of attitudes toward physical wife abuse: Ambivalent sexism, system justification and religious orientation* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Er-Ruveyte, A. S. ve Ayten, A. (2010). Dini yönelim boyutlarının kişiliğin beş boyutu ile ilişkisi (Ampirik bir araştırma). *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 39(2), 133-148.
- Esaiasson, P. ve Ottervik, M. (2014). Does Compliance Correlate with Political Support? *QoG Working Paper Series*, 1-36.
- Eser, H. B. (2010). *Dinin siyasal davranışlar üzerindeki etkisi Antalya örnek olay araştırması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Farris, C. D. (1956). “Authoritarianism” as a political behavior variable. *The Journal of Politics*, 18(1), 61-82.
- Feldman, S. ve Stenner, K. (1997). Perceived threat and authoritarianism. *Political Psychology*, 18(4), 741-770.
- Fırat, R. B. (2012). The relationship between trust and political participation: A comparison of four nations. *Journal of Sociological Research*, 15(2), 45-76.
- Fleischmann, F., Martinovic, B. ve Böhm, M. (2016). Mobilising mosques? The role of service attendance for political participation of Turkish and Moroccan minorities in the Netherlands. *Ethnic and Racial Studies*, 39(5), 746-763.
- Furseth, I. ve Repstad, P. (2011). *Din sosyolojisine giriş klasik ve çağdaş kuramlar*. (İ. Çapcıoğlu ve H. Aydınalp, Çev.). Ankara: Birleşik Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 2006).
- Genia, V. (1996). I, E, quest and fundamentalism as predictors of psychological and spiritual well-being. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 35(1), 56-64.

- Ghorbani, N., Watson, P. J., Ghramaleki, A. F., Morris, R. J., ve Hood Jr, R. W. (2000). Muslim attitudes towards religion scale: Factors, validity and complexity of relationships with mental health in Iran. *Mental Health, Religion & Culture*, 3(2), 125-132.
- Gökçe, O., Akgün, B. ve Karaçor, S. (2002). 3 Kasım seçimlerinin anatomisi: Türk siyasetinde süreklilik ve değişim. *S. Ü. İİBF Sosyal ve İktisadi Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 1-36.
- Göregenli, M. (2005). Şiddet ve İşkence Nasıl Ortadan Kalkar? <https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/65859-siddet-ve-iskence-nasil-ortadan-kalkar>
- Güldü, Ö. (2011). Sağ kanat yetkencilik ölçeği: uyarlama çalışması. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 27-51.
- Hardin, R. (1992). The street-level epistemology of trust. *Analyse & Kritik*, 14(2), 152-176.
- Henry, P. J. ve Saul, A. (2006). The development of system justification in the developing world. *Social Justice Research*, 19(3), 365-378.
- Hetherington, M. J. (1998). The political relevance of political trust. *American Political Science Review*, 92(4), 791-808.
- Hichy, Z., Santisi, G., Falvo, R. ve Dazzi, C. (2014). Effects of political orientation, religious identification and religious orientations on attitude toward a secular state. *Archive for the Psychology of Religion*, 36(1), 70-85.
- Hill, E. D., Cohen, A. B., Terrell, H. K. ve Nagoshi, C. T. (2010). The role of social cognition in the religious fundamentalism-prejudice relationship. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 49(4), 724-739.
- Janowitz, M. ve Marvick, D. (1953). Authoritarianism and political behavior. *The Public Opinion Quarterly*, 17(2), 185-201.
- Jelen, T. G. (1995). Religion and the American political culture: Alternative models of citizenship and discipleship. *Sociology of Religion*, 56(3), 271-284.
- Ji, C. ve İbrahim, Y. (2007). Islamic religiosity in right-wing authoritarian personality: The case of Indonesian Muslims. *Review of Religious Research*, 49(2), 128-146.
- Jost, J. T., ve Banaji, M. R. (1994). The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness. *British Journal of Social Psychology*, 33, 1-27.
- Jost, J. T., Burgess, D., ve Mosso, C. O. (2001). Conflicts of legitimation among self, group, and system: The integrative potential of status justification theory. J. T. Jost ve B. Major (Ed.), *The psychology of legitimacy: Emerging perspectives on ideology, justice, and intergroup relations* içinde (s. 363-388). Cambridge University Press.
- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W., ve Sulloway, F. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, 129, 339-375.
- Jost, J. T., Hawkins, C. B., Nosek, B. A., Hennes, E. P., Stern, C., Gosling, S. D., & Graham, J. (2014). Belief in a just God (and a just society): A system justification perspective on religious ideology. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 34(1), 56.
- Jost, J. T., ve Hunyady, O. (2002). The psychology of system justification and the palliative function of ideology. *European Review of Social Psychology*, 13, 111-153.
- Jost, J. T., ve Hunyady, O. (2005). Antecedents and consequences of system-justifying ideologies. *Current Directions in Psychological Science*, 14, 260-265.
- Jost, J. T., Nosek, B. A., ve Gosling, S. D. (2008). Ideology: Its resurgence in social, personality, and political psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 3, 126-136.
- Karaçay, G. (2011). *İşsiz bireylerde yaşam doyumu: Eğitim, dini duygulanım ve sistemi meşrulaştırma bakımından bir inceleme* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Kalaycıoğlu, E. (1999), "Türkiye'de Siyasal Kültür ve Demokrasi", *Türkiye'de Demokratik Siyasal Kültür*; Ergun Özbudun, Ersin Kalaycıoğlu ve Levent Köker, Ankara, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, ss. 45-66.
- Kay, A. C., Czaplinski, S. ve Jost, J. T. (2009). Left-right ideological differences in system justification following exposure to complementary versus non-complementary stereotype exemplars. *European Journal of Social Psychology*, 39, 290-298.
- Kay, A. C., Jimenez, M. C., ve Jost, J. T. (2002). Sour grapes, sweet lemons, and the anticipatory rationalization of the status quo. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 1300-1312.
- Kay, A. C. ve Jost, J. T. (2003). Complementary justice: Effects of "Poor but Happy" and "Poor but Honest" stereotype exemplars on system justification and implicit activation of the justice motive. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(5), 823-837.
- Kolcu, G. (2015, 15 Haziran). İmam hatipli sayısı arttı. *Hürriyet*. <http://www.hurriyet.com.tr/imam-hatipli-sayisi-artti-29284998>
- Levi, M. (1998). A state of trust. İçinde V. Braithwaite ve M. Levi (Ed.), *Trust and Governance* (ss. 77-101). NY: Russell Sage Foundation.
- Luckmann, T. (2003). *Görünmeyen din: Modern toplumda din problemi*. (A. Coşkun ve F. Aydın Çev.). İstanbul: Rağbet Yayınları.

- Ma, D. (2007). Institutional and cultural factors of political trust in eight Asian societies. *Comparative Economic and Social Systems*, 5, 79-86.
- Mavor, K. I., Louis, W. R. ve Laythe, B. (2011). Religion, prejudice, and authoritarianism: Is RWA a boon or bane to the psychology of religion? *Journal for the Scientific Study of Religion*, 50(1), 22-43.
- Maxwell, R. (2010). Trust in government among British Muslims: The importance of migration status. *Political Behavior*, 32(1), 89-109.
- McFarland, S. G. ve Warren, J. C. (1992). Religious orientations and selective exposure among fundamentalist christians. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 31(2), 163-174.
- Miller, A. H. (1974). Political issues and trust in government: 1964-1970. *The American Political Science Review*, 68(3), 951-972.
- Mockabee, S. T. (2007). A question of authority: Religion and cultural conflict in the 2004 Election. *Political Behavior*, 29, 221-248.
- Napier, J. L. ve Jost, J. T. (2008). Why are conservatives happier than liberals? *Psychological Science*, 19(6), 565-572.
- Norris, P. ve Inglehart, R. (2011). *Sacred and secular: Religion and politics worldwide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Okumuş, E. (2003). *Toplumsal değişme ve din*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Osborne, D., ve Sibley, C. G. (2014). Endorsement of system-justifying beliefs strengthens the relationship between church attendance and right-wing authoritarianism. *Group Processes & Intergroup Relations*, 17(4), 542- 551.
- Peres, Y. (1995). Religious adherence and political attitudes. S. Deshen, C. S. Liebman, ve M. Shokeid (Ed.), *Israeli Judaism: The sociology of religion in Israel*. *Studies of Israeli society* içinde (s. 87-106). New Brunswick, N.J.: Transaction.
- Polat, H. (2013, 10 Kasım). Kızlı erkekli eve ilk ceza kesildi. *Radikal*. <http://www.radikal.com.tr/turkiye/kizli-erkekli-eve-ilk-ceza-kesildi-1159941/>
- Porter, J. R. (2004). *The Relationship between political cynicism and right-wing authoritarianism* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). University of Louisville, Louisville.
- Rankin, L. E., Jost, J. T. ve Wakslak, C. J. (2009). System justification and the meaning of life: Are the existential benefits of ideology distributed unequally across racial groups? *Social Justice Research*, 22, 312-333.
- Rudolph, T. J. (2009). Political trust, ideology, and public support for tax cuts. *Public Opinion Quarterly*, 73(1), 144-158.
- Sekulić, D. ve Šporer, Ž. (2010). Are we losing trust in institutions? *Corruption and Trust*, 77-126.
- Shrout, P. E. ve Bolger, N. (2002). Mediation in experimental and nonexperimental studies: New procedures and recommendations. *Psychological methods*, 7(4), 422-445.
- Sitembölükbaşı, Ş. (2004). Isparta’da seçmenlerin parti tercih nedenleri üzerine bir araştırma: 1995, 1999 ve 2002 genel seçimleri karşılaştırması. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 8, 156-176.
- Toorn, J., Tyler, T. R., ve Jost, J. T. (2011). More than fair: Outcome dependence, system justification, and the perceived legitimacy of authority figures. *Journal of Experimental Social Psychology*, 47(1), 127-138.
- Tsang, J.A. ve Rowatt, W. C. (2007). The relationship between religious orientation, right-wing authoritarianism, and implicit sexual prejudice. *International Journal for the Psychology of Religion*, 17(2), 99-120.
- Türkiye’de kürtaj ‘gizlice’ yasaklandı. (2014, 12 Mart). *Hürriyet*. <http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-de-kurtaj-gizlice-yasaklandi-25989956#%27de>
- Wang, Z. (2005). Before the emergence of critical citizens: Economic development and political trust in China. *International Review of Sociology*, 15(1), 155- 171.
- Vargas-Salfate, S., Paez, D., Liu, J. H., Pratto, F., & Gil de Zúñiga, H. (2018). A Comparison of Social Dominance Theory and System Justification: The Role of Social Status in 19 Nations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44(7), 1060-1076.
- Wilkinson, W. W. (2004). Research: Religiosity, authoritarianism, and homophobia: A multidimensional approach. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 14(1), 55-67.
- Wink, P., Dillon, M. ve Prettyman, A. (2007). Religiousness, spiritual seeking, and authoritarianism: Findings from a longitudinal study. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 46(3), 321-335
- Yıldırım, M. (2014). Parti aday tercihlerinin seçmen davranışına etkisi 2009 yerel seçimleri Uşak ili örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 15-38.
- Yıldırım, N. (2010). *Sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin adil dünya inançları, sosyal baskınlık yönelimleri ve sistemi meşru algılama düzeyleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.

Summary

The Mediating Role of Authoritarianism and System Justification in the Relationship between Religiosity and Political Trust

Burçak Sönmez

Erzurum Technic University

Derya Hasta

Ankara University

People have expectations from political systems and their institutions. The level of trust in the political system is influenced by whether these expectations are fulfilled. As the level of political trust increases, positive attitudes towards authorities and institutions increase, which expands the field of work and authority for political leaders (Citrin, 1974; Hetherington, 1998). The collapse of political trust leads to opposition to government policies, increased social insecurity, withdrawal from political activities, sometimes illegal activities, and negative evaluation of both parliament and political leaders (Citrin 1974; Levi 1998, Hetherington 1998). When the prominence of political trust is taken into consideration, the factors associated with the variable of the political trust come into question.

When studies in Turkey are reviewed, apart from Çoymak's (2009) and Göregenli's (2005) work, there is no other study dealing with the issue of political trust with the viewpoint of social psychology. Therefore, the aim of the present study is to investigate the relationship between political trust and the variables such as religiosity, authoritarianism and system justification. It is important to understand the relation between religiosity and political trust level in Turkey because the Justice and Development Party has ruled the country by highlighting their conservative political programme since 2002 and where it holds the importance of religiosity in its conservative identity (Doğanay, 2007). The current study also investigates the relationship of political trust with authority and a tendency of justifying. The literature suggests that religiosity is associated with variables such as authoritarianism (e.g., Altemeyer & Hunsberger, 1992; Ji & Ibrahim, 2007) and justification of the system (e.g., Ercan, 2009). Therefore, in the current study, we investigated whether authoritarianism and system justification play a mediating role in the relationship between religiosity and political trust in order to bet-

ter understand the relation between these two related factors with political trust.

In literature, four religious orientations stand out. These include the intrinsic orientation (Allport & Ross, 1967), extrinsic orientation (Allport & Ross, 1967), quest orientation (Batson, 1976), and fundamentalist orientation (Altemeyer & Hunsberger, 1992). Turkey has been gradually becoming more religious, and society is divided into secularists and religious people (Çarkoğlu & Toprak, 2006). The "quest orientation" approaches religion and social order with a questioning point of view and has a positive relationship with secularism (see Hichy et al., 2014), while "fundamentalist religiosity" advocates that religion and religious authorities are unquestionable (Altemeyer & Hunsberger, 1992). Therefore, the relationship between political trust and these two approaches is particularly intriguing.

On the one hand, according to Batson (1976), people with quest religious orientation live with a critical perspective. They are questioning their religion as it is in other areas of social order and life. On the other hand, for fundamental religious individuals, who are not open to debate about their beliefs and regard religious rules above all rules, religious rules are well-defined and immutable (Altemeyer & Hunsberger, 1992; Blogowska, Saroglou & Lambert, 2013). Considering the conservative practices of the AKP (Justice and Development Party) such as allocation of the highest state budget to the Presidency of Religious Affairs and increasing numbers of imam-hatip schools, secondary level Islamic schools (Çelikkan, 3 November 2016; Kolcu, 15 June 2015), it is expected that the level of political trust of the participants will increase with their level of fundamentalism and, conversely, decrease with their level of quest religiousness (Hypothesis 1a).

Authoritarian personality characteristics also have an effect on an individual's political attitudes and candidate preferences (Janowitz & Marvick, 1953). Ac-

According to the research (e.g., Altemeyer & Hunsberger, 1992), authoritarian individuals tend to support the present and conservative right-wing powers. Given that the current ruling party in Turkey is a conservative and right-wing party, it is expected that the level of political trust for participants will increase as increasing in their level of authoritarian personality (Hypothesis 1b). According to Canetti-Nisim and Beit-Hallahmi (2007), while authoritarian individuals support non-democratic attitudes regardless of their religiosity, non-authoritarian religious people do not support these attitudes. Taking this information into account, it is possible that authoritarianism plays a mediating role in anticipated relationships between religious orientations and political trust. Therefore, we expected that the more participants' level of fundamentalism increases, the more they increase the level of authoritarianism, which turns into an increase in their level of political trust (Hypothesis 2a). However, as the participants' level of quest religiosity increases, the level of authoritarianism will decrease, which turns into a decrease in their level of political trust (Hypothesis 2b)

According to Toorn, Tyler, and Jost (2011), system justification plays an active role in trusting and obeying political authorities as to the most important factor. According to Henry and Saul (2006), political elements can be approved even if they contradict the interests of the individual because of the tendency to increase system justification. In light of this information, in the study, it is expected that the participants' levels of political trust in the current political power will increase as a function of their higher levels of system justification (Hypothesis 1c).

Previous research suggests a relationship between the system justification and religiosity as well (e.g., Ercan, 2009; Karaçay, 2011; Rankin, Jost & Wakslak, 2009). Hence, the system justification may play a mediating role in the relationship between religiosity and political trust level. In other words, the more participants' level of fundamentalism increases, the more they will show a high level of system justification, resulting in an increase in their level of political trust (Hypothesis 2c). However, the more participants' quest religiosity increases, the more they will show a low-level of system justification, resulting in a decrease in their level of political trust (Hypothesis 2d).

Authoritarianism is one of the system-justifying ideologies (Jost & Hunyady, 2005). Therefore, in this study, a positive relationship between system justification and authoritarianism is also expected. In other words, it is assumed that the level of system justification will increase as the level of authoritarianism of participants increases (Hypothesis 1d).

Method

Participants

Three hundred nine people (177 women and 132 men) participated in the study. The average age of the participants was 30.07 ($SD = 9.76$) years old, ranging from 18 to 65.

Materials

Political trust scale. The scale developed by Çoymak and Gheorghiu (2007; as cited in Çoymak 2009) is comprised of 19 items. The scale was a Likert scale and responses on each item ranged from (1) "strongly disagree" to (7) "strongly agree". The scale includes three subscales as "Satisfaction of Fiduciary and Moral Expectations", "Sense of Honesty" and "Competence". The Cronbach's alpha for the entire scale was .92. Similarly, the Cronbach's alpha was .92 for this study which suggests a high internal consistency and reliability of the scale. High scores show higher levels of political trust.

Muslim Religious Orientation Scale - Revised (MROS-R). The scale developed by Ercan (2009) consists of 21 items. The items are assessed on 7-point scales ranging from (1) "Not at all true of me" to (7) "It's very true of me". The scale includes four sub-factors as "Intrinsic Religious Orientation", "Extrinsic Religious Orientation", "Fundamentalist Religious Orientation" and "Quest Religious Orientation". Only quest orientation (I question the rules of my religion and I practice them according to my own understanding) and fundamentalist orientation (I try to follow all the rules that are defined by my religion) were used in this study. The Cronbach's alpha was found in original study as .73 for quest orientation, .81 for fundamentalist orientation. The Cronbach's alpha coefficients in current study were found as .75 and .83 for quest orientation and fundamentalist orientation, respectively.

Right-wing Authoritarianism Scale. The scale was developed by Altemeyer (1996) and was adapted into Turkish by Güldü (2011). It consists of 18 items which are assessed on a 9-point scale ranging from (1) "strongly disagree" to (9) "strongly agree". The Cronbach's alpha coefficient in original study was .85. The Cronbach's alpha coefficient for this study was .90.

System Justification Scale. The scale was developed by Kay and Jost (2003). It was adapted into Turkish by Yıldırım (2010) to measure how people justify the system. The Cronbach's alpha was found .67 in Yıldırım's study. The Cronbach's alpha was .81 in this study.

Procedure

The data were collected in April and May of 2014, while AKP was in power as to date, the party is still a

ruling party in Turkey. The data were collected via an online questionnaire website or by direct access to the participants themselves after obtaining the approval of the Ethics Committee of the University of Ankara. The scales took about 15-20 minutes to be filled by the participants.

Results

Correlation among the study's variables

We performed several Pearson's correlation analyses to determine the correlations between the political trust, religious orientations, authoritarianism, and system justification variables. Correlation coefficients revealed that the political trust was significantly and positively correlated with fundamentalism, authoritarianism, and system justification variables; while it was negatively correlated with quest orientation.

Moreover, fundamentalism was negatively related to quest orientation, while it was positively related to both authoritarianism and system justification. Quest orientation was negatively correlated with both authoritarianism and system justification. Finally, authoritarianism was positively correlated with system justification.

Mediation Analyses

In order to understand the mediating role of authoritarianism and system justifications on the relationship between political trust and the types of religious orientations (quest orientation and fundamentalist orientation) path analysis using Amos 21.0 was conducted. Results of path analysis revealed that the model fit the data well [$\chi^2(2, N = 309) = .73, p = .70, \chi^2/df = .36, GFI = 1.00, CFI = 1.00, RMSEA = .00$].

As can be seen in Figure 1, fundamentalist orientation ($\beta = .61, p = .001$) and quest orientation ($\beta = -.33, p = .001$) have a significant effect on authoritarianism. In addition, fundamentalist orientation ($\beta = .32, p = .001$) and quest orientation ($\beta = -.12, p = .01$) have a significant effect on system justification. The model accounted for 54 % of variance in authoritarianism and 22% of variance in system justification. Authoritarianism ($\beta = .11, p = .01$) and system justification ($\beta = .52, p < .001$) have a significant effect on political trust an 47% of variance is accounted for.

In order to analyze the mediator role of authoritarianism and system justification between political trust and religious orientations, Bootstrapping techniques was used (Shrout ve Bolger, 2002). The analysis indicated that the association between fundamentalist orientation and political trust was mediated by authoritarianism ($B = .06, S.H. = .03, \%95 GA [.02, .11], p = .01$) and system justification ($B = .17, S.H. = .03, \%95 GA [.11, .23], p =$

.00). Accordingly, the association between quest orientation and political trust was mediated by authoritarianism ($B = -.04, S.H. = .02, \%95 GA [-.07, -.01], p = .01$) and system justification ($B = -.06, S.H. = .03, \%95 GA [-.12, -.01], p = .02$).

Discussion

The results showed that as the level of fundamentalism increases, the level of political trust increases. The religious fundamentalists who favor practicing religion dogmatically and without questioning tend to be conservative and closed to new ideas (Altemeyer & Hunsberger, 1992). The results sound that a high level of trust in a political context that AKP politicians govern the Turkish legislature, bases on religious discourse and legislations (e.g., the rapid increase in the number of imam-hatip schools) that fundamental religious people would support, is increased by the fundamentalism.

We found that there is a negative relationship between the level of quest religiosity and the level of political trust. People with quest religious orientation are individuals who can approach politics by questioning (e.g., Batson & Schoenrade, 1991a). This may help them become aware of the possible flaws in the political system and lower their level of trust. Our results proposed that there is a positive relationship between political trust and authoritarianism. The authoritarian individuals who tend to subordinate to authority can also support the existing power such as the political authority, and its legislations without questioning (see Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson & Sanford, 1950; Altemeyer, 1988). This subordination makes it difficult for them to notice the shortcomings of the politicians and the political practices, and as a result, it may increase the levels of political trust.

Political trust has a positive correlation with the justification of the system. Those who justify the system are the ones who validate the existing system by ignoring the flaws or finding excuses for the disruptions (Jost & Banaji, 1994; Jost & Hunyady, 2005). Since the trust in the general system and the trust in the political system are not considered to be independent entities, it can be understood that as the level of system justification increases, the political trust level increases as well.

There appears to be a positive relationship between the variables of authoritarianism and the system justification. Authoritarian individuals do not criticize the rules set by the authority; on the contrary, they believe that critics should be punished (Altemeyer, 1996). Hence, they perceive the existing system as legitimate and approve of the existing situation. (Jost & Banaji, 1994). It can be concluded that hypotheses 1a, 1b, 1c, and 1d are confirmed in the findings presented so far.

Findings show that authoritarianism is mediated through the relationship between fundamentalist religiosity and political trust. According to Altemeyer and Hunsberger (1992), fundamentalists are not open-minded and critical about their beliefs. Similarly, authoritarian individuals tend to be traditional, conservative, and religious (Altemeyer & Hunsberger, 1992). Given the common characteristics of these groups, it can be understood that as the level of fundamentalism increases, the level of authoritarianism also increases.

Authoritarianism also mediates the relationship between quest religiosity and political trust. This finding can be understood by the tendency of people with quest religious orientation to question and adopt a critical approach (Batson, 1976) while the tendency of authoritarian people to have a rigid cognitive style (Adorno et al., 1950).

The results suggest that, like authoritarianism variable, the system justification variable also mediates the relationship between fundamentalist religiosity and political trust. Fundamental religious individuals have difficulty in trusting those who are not similar to themselves (Daniels & Ruhr, 2010). This feature may cause them to legitimize the existing system and find the political order justified and reliable.

Justification of the system also has an intermediary role in the relationship between quest religiosity and political trust. It may be possible that people with quest religious orientation do not accept the current system in Turkey as it is and criticize it. This may reduce their level of system justification and, in turn, their level of political trust. It can be concluded that the result of the mediator variable analysis confirms hypotheses 2a, 2b, 2c, and 2d.